

Kompetenciaalapú földrajztanítás előadások

dr. Makádi Mariann

Tematika

- **A készségfejlesztő pedagógia alapjai**
- **A fejlesztési folyamat értelmezése**
- **A fejlesztés és a mérés eltérő céljai és feladatai, a mérésmetodika alapjai**
- **A tanulói tudás feladatlapos mérésének módszertana**
- **Feladatlap-összeállítás elvei különböző céloknak és életkoroknak megfelelően**
- **A tanulói képességeket, kulcskompetenciákat fejlesztő módszerek**
- **Intellektuális kompetenciák értelmezése és fejlesztése. A lényegkiemelés és a modellalkotás. A rendszergondolkodás fejlesztése földrajztanítással**
- **Projektbemutató délután**

Kollokvium részei

A vizsgajegy négy részből tevődik össze:

1. Beadandó munka: tudásszintet mérő feladatlap javítókulccsal, tudásmatrixszal (határidő: 2020. december 6.)
2. Szóbeli vizsga: az elkészített feladatlap módszertani megvédése, részletes metodikai indoklása
3. Projektmunka e-portfóliójának érdemjegye
4. Projektmunka bemutatójának érdemjegye

Kompetenciafejlesztési lehetőségek és köteleességek a földrajztanításban

Alapdilemma

Mit kell tudni?

Tudni, hogy **mit**
(szükséges)

Tudni, hogy **miből**
(információforrás)

A tanulók 75%-ban
nem az iskolából
szerzik a tudást

Hogyan lehet felhasználni?

Tudni, hogy **miért**
(cél)

Tudni, hogy **hogyan**
(módszer)

Értelmi fejlettségkülönbség
1. osztályban kb. 5 év
10. osztályban kb. 10 év

Mi romlik el? Mi a módszer?

Mire készítsen fel a környezetismeret, a természetismeret és a földrajz?

a valóságra, a mindennapi életre

- a valóság sokoldalú és mélyebb megismerésére;
- bevezessen a természet- és a társadalomtudományos megismerési módszerek használatába;
- a tapasztalatok valóságban való felhasználására

nem megy ennyi időben és csak tanórákon

- képességek kialakítása
- pedagógus által vezérelt, de tanórán kívüli felkészülési formák, projektek a valóságban

A 21. századi képességek

t á r s a d a l o m
(elvárások, feltételek, normák)

tanterv **földrajz tantárgy** **tanár** **család**
értelmezése (attitűd, módszerek)

pedagógia-
tudomány

földrajz-
tudomány

technológia

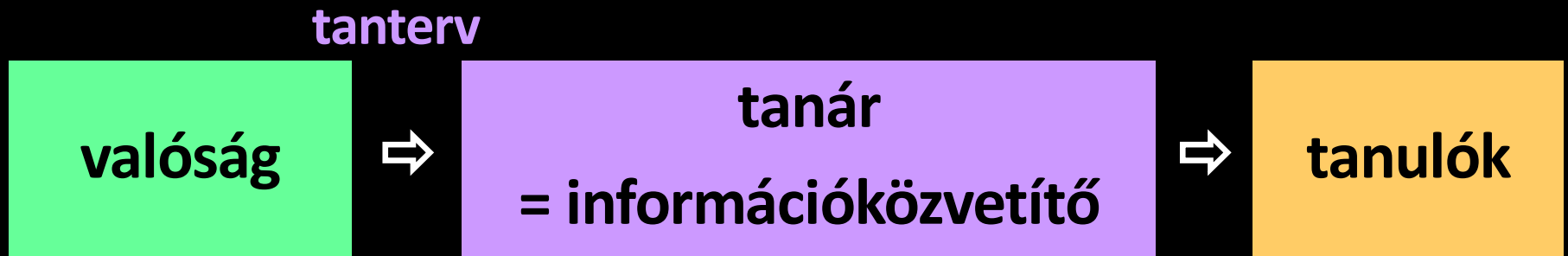
tanulók
(motiváció, módszerek,
tevékenységek)

iskolai környezet

**Az iskolai tanulás eredményességét
befolyásoló tényezők**

Megváltozott a tanár szerepe

A hagyományos tanítási-tanulási gyakorlat szerint

Megváltozott a tanár szerepe

A hagyományos tanítási-tanulási gyakorlat szerint

tanterv

valóság

tanár

= információközvetítő

tanulók

taneszközök (tankönyvek,
szemléltető- és oktatási
segédeszközök)

A kompetenciafejlesztő tanítási-tanulási gyakorlat szerint

valóság

**információhordozók
= információközvetítők**

tanulók

tanterv

**tanító, tanár
= segítő, menedzser**

A kompetenciafejlesztő tanítási-tanulási gyakorlat szerint

valóság

**információhordozók
= információközvetítők**

tanulók

tanterv

**taneszközök (tankönyvek,
szemléltető- és oktatási
segédeszközök)**

**tanító, tanár
= segítő, menedzser**

A kompetenciafejlesztő tanítási-tanulási gyakorlat szerint

valóság

információhordozók
= információközvetítők

tanulók

tanterv

taneszközök (tankönyvek,
szemléltető- és oktatási
segédeszközök)

módszerek megismer-
tetése, elsajátíttatása,
szemléletformálás

tanító, tanár
= segítő, menedzser

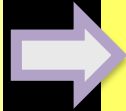
készség- fejlesztés

= fejlesztő hatású
tevékenységek
tudatos pedagógiai
tervezése és
irányítása

feltételei

- képességek hierarchikus rendezése → követelmények
- képességek egymásra épüléséhez igazodó anyag, feladat
- önálló, aktív tanulói tevékenységek
- képességszint folyamatos ellenőrzése

készség- fejlesztés

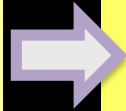
= fejlesztő hatású
tevékenységek
tudatos pedagógiai
tervezése és
irányítása

**differentiált
tanulásszervezés és
egyéni bánásmód**

feltételei

- képességek hierarchikus összerendezése → követelmények
- képességek egymásra épüléséhez igazodó anyag, feladat
- önálló, aktív tanulói tevékenységek
- képességszint folyamatos ellenőrzése

készség- fejlesztés

**= fejlesztő hatású
tevékenységek
tudatos pedagógiai
tervezése és
irányítása**

differentiált
tanulásszervezés és
egyéni bánásmód

mikor történik?

**tananyag feldolgozásakor ismeretek –
jártasságok – készségek elsajátítása**

feltételei

- képességek hierarchikus összerendezése → követelmények
- képességek egymásra épüléséhez igazodó anyag, feladat
- önálló, aktív tanulói tevékenységek
- képességszint folyamatos ellenőrzése

készség- fejlesztés

**= fejlesztő hatású
tevékenységek
tudatos pedagógiai
tervezése és
irányítása**

Eredményesség- nek feltételei

- rendszeresség
- gondolkodás
- megértés
- alkalm. tudás

differentiált
tanulásszervezés és
egyéni bánásmód

mikor történik?

a tananyag feldolgozása során
ismeretek – jártasságok – készségek elsajátítása

feltételei

- képességek hierarchikus összerendezése → követelmények
- képességek egymásra épüléséhez igazodó anyag, feladat
- önálló, aktív tanulói tevékenységek
- képességszint folyamatos ellenőrzése

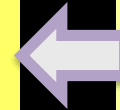
készség- fejlesztés

**= fejlesztő hatású
tevékenységek
tudatos pedagógiai
tervezése és
irányítása**

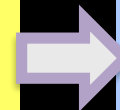
eredményességének feltételei

- rendszeresség
- gondolkodás
- megértés
- alkalmazható tudás

eredménye

**az egyén általános + speciális
képességei →
tevékenységek**

differentiált
tanulásszervezés és
egyéni bánásmód

mikor történik?

a tananyag feldolgozása során
ismeretek – jártasságok – készségek elsajátítása

A képességszintek hierarchiája

ismeret

= képmás a
valóságról, ami
a kommunikáció
során válik
hasznosíthatóvá

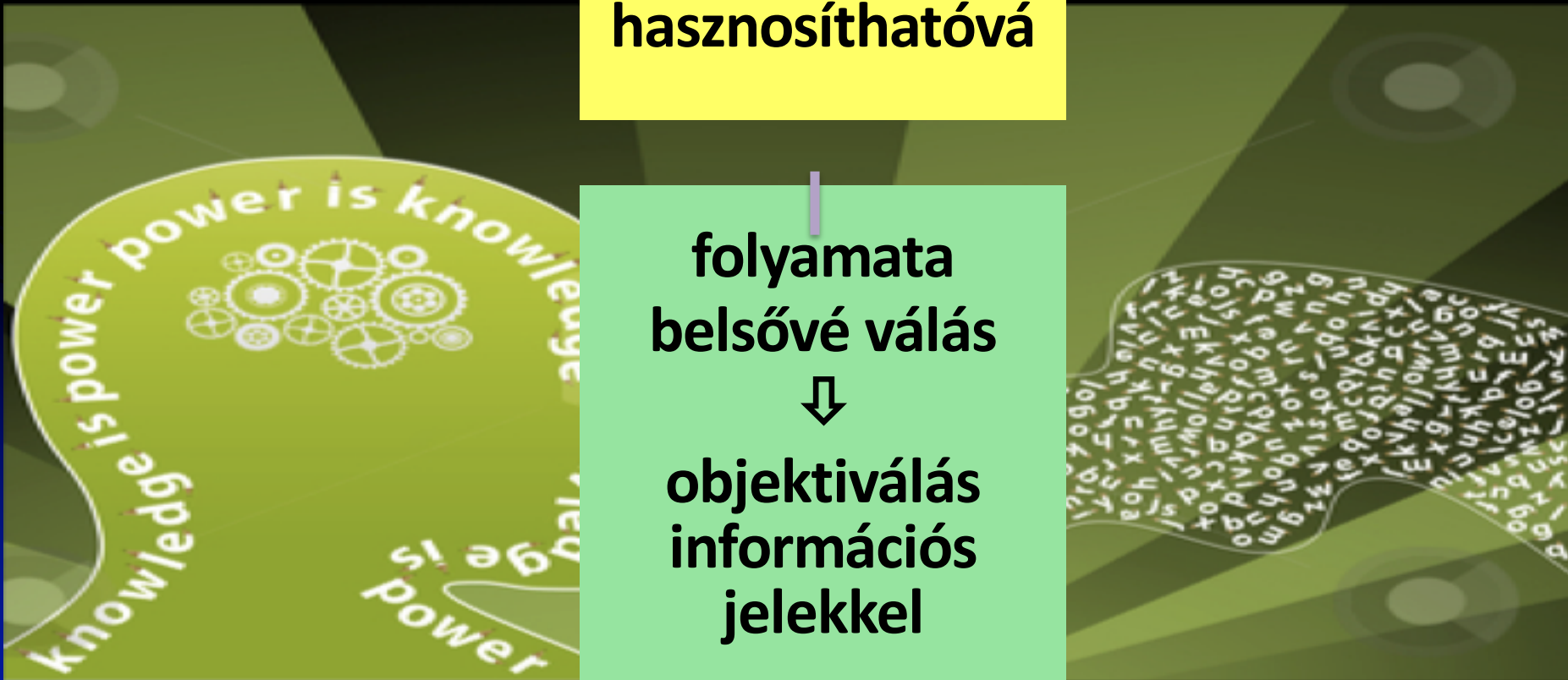
ismeret

= képmás a
valóságról, ami
a kommunikáció
során válik
hasznosíthatóvá

folyamata
belsővé válás

objektíválás
információs
jelekkel

megismerés

1. jelzőrendszerben

- szenzoros terület:
látás, hallás, ízlelés,
szaglás, tapintás
- motoros terület

ismeret

= képmás a
valóságról, ami
a kommunikáció
során válik
hasznosíthatóvá

érzékelés

a 2. jelzőrendszerben

- emlékezés
- gondolkodás
- nyelv

folyamata
belsővé válás

objektíválás
információs
jelekkel

észlelés

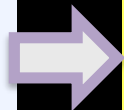

megismerés

az 1. jelzőrendszerben
szenzoros terület

- látás
- hallás
- ízlelés
- szaglás
- tapintás

motoros terület

ismeret

**= képmás a
valóságról, ami
a kommunikáció
során válik
hasznosíthatóvá**

formái

- absztrakt ism.
- fogalmi ism.
- verbális ism.

érzékelés

a 2. jelzőrendszerben

- emlékezés
- gondolkodás
- nyelv

észlelés

folyamata

belsővé válás

objektíválás
információs jelekkel

fajtaí valóság- elemek szerint

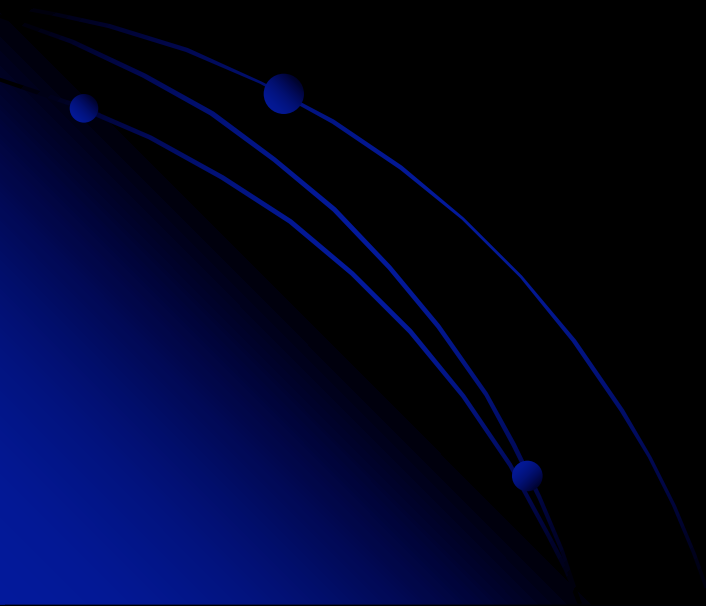
fogalom, tény,
adat, leírás,
tétel, törvény,
elmélet, szabály,
norma, elv

Ismeret – a tudás deklaratív formája

“tudni valamit”

megértett, rögzített és felidézett információ

tantervi követelményrendszerekben ismeretelemek

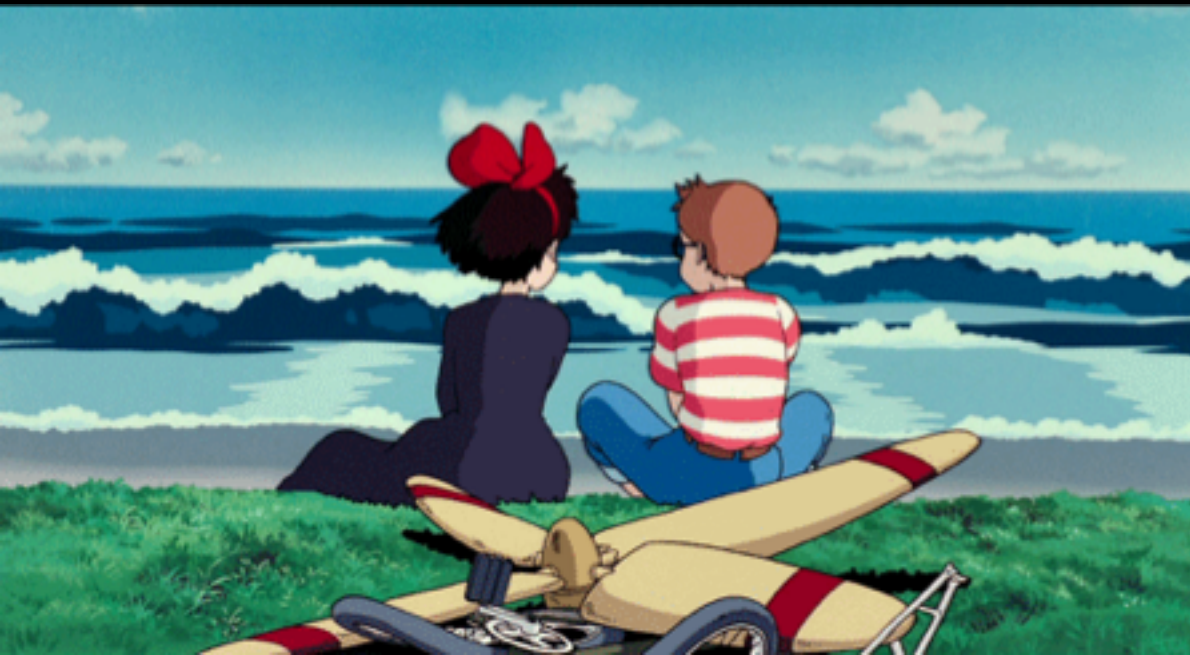
Ismeretelemek

- **tények** (pl. a kőolaj folyékony kőzet)
- **adatok** (pl. a Kékes 1015 m)
- **fogalmak** (pl. középhegység, Andok);
- **vizuális ismeretek** (pl. ráismerés élőlényre ← kép, részlete)
- **összefüggések** (pl. lemezszegély – vulkánosság)
- **algoritmusok** (pl. periodikusan változó jelenség)
- **absztrakciók** (pl. emberfajták elkülönítése ←
• lényeges bélyegeik)
- **szabályok** (pl. térkép tájolása)
- **elméletek** (pl. lemeztektonikai elmélet)
- **normák** (pl. viselkedési szabály veszélyhely-ben)
- **paradigmák** (pl. Föld- és Napközéppontú világkép)

jártasság

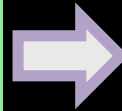
= új feladatok,
problémák
megoldása

ismeretek alkotó
felhasználásával

kialakulásának feltételei

- jól megértett, teljesítményképes előzetes ismeret
- tevékenységre motiváló cél, probléma, feladat
- a megoldáshoz szükséges ismeretek szelektív felidézése (aktualizálás)
- a hiányzó tudás pótlása
- a felidézett tudás alapján megoldási elképzelés, terv kidolgozása + megvalósítása

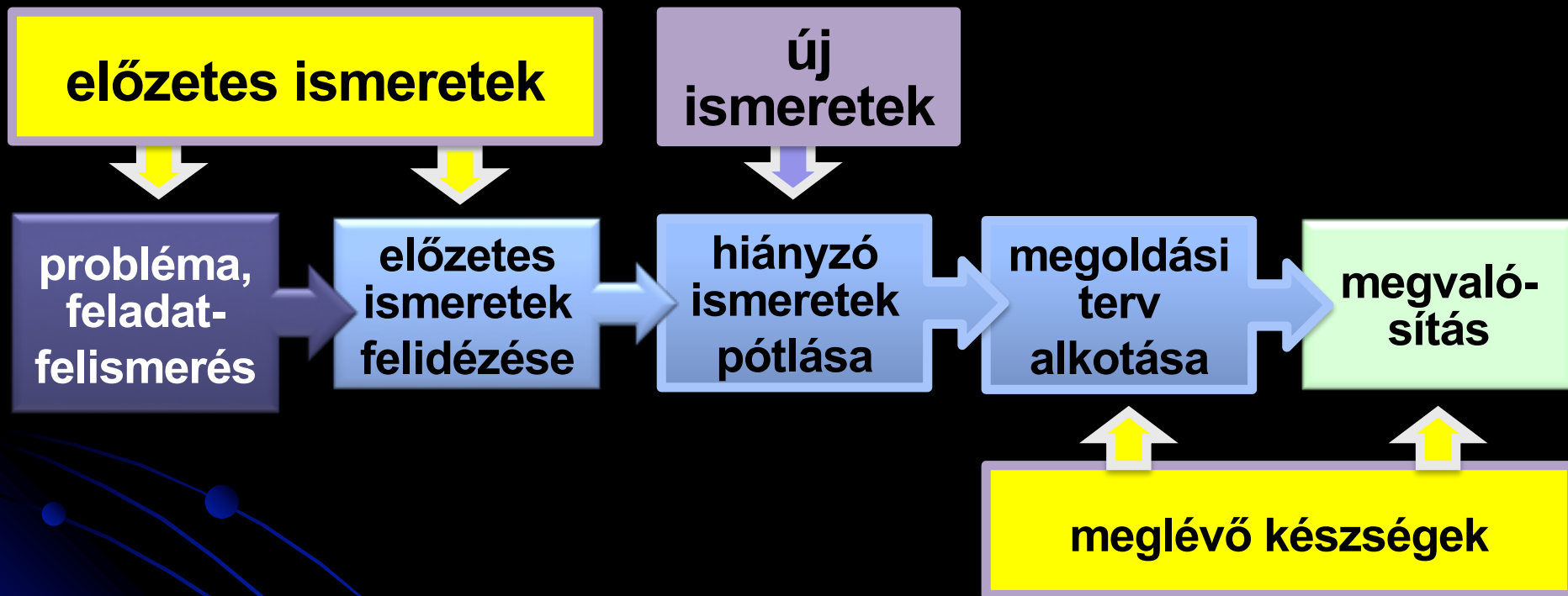
jártasság

= új feladatok,
problémák
megoldása

ismeretek alkotó
felhasználásával

A jártasság kialakulásához vezető algoritmus

készség

**= a cselekvés,
a tevékenység
automatizált
eleme, ami a
tudat közvetlen
ellenőrzése
nélkül
funkcionál**

tanulás
gyakorlás →
automatikus
cselekvéssor

készség

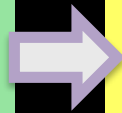
= a cselekvés,
a tevékenység
automatizált
eleme, ami a
tudat közvetlen
ellenőrzése
nélkül
funkcionál

tanulás

gyakorlás → automa-
tikus cselekvéssor

elsajátítás útja

- **analizáló-szintetizáló:**
részmozzanatok tanulása
→ összekapcsolás
- **globális tanulás:**
részletek = sokszoros
ismétlés sikerei, kudarcai
→ utólagos tudatosulás
- **transzferális tanulás:**
gyakorlás egyszerűsített
helyzetben → átvitel ter-
mészetes helyzetbe

készség

= a cselekvés,
a tevékenység
automatizált
eleme, ami a
tudat közvetlen
ellenőrzése nélkül
funkcionál

idegélettani alapja
az egymást követő
mozzanatok
beidegzése

tanulás
gyakorlás →
automa-
tikus cselekvéssor

elsajátítás útja

- **analizáló-szintetizá.**
részmozzanatok tanu-
lása → összekapcsolás
- **globális tanulás**
részletek = ismétlés
sikerei, kudarcai →
utólagos tudatosulás
- **transzferális tan.**
gyakorlás egyszerűsí-
tett helyzetben →
átvitel természetesbe

készség

**= a cselekvés,
a tevékenység
automatizált
eleme, ami a
tudat közvetlen
ellenőrzése
nélkül
funkcionál**

idegélettani alapja

az egymást követő
mozzanatok beidegzése

tanulás

gyakorlás → automa-
tikus cselekvéssor

fajtái

cselekvés formája:

- - íráskészség
- - olvasáskészség
- - számolási készs.
- - munkakészség

tevékenység típusa:

- - manuális
- - intellektuális
- - vegyes

összetettsége:

- - egyszerű
- - összetett

elsajátítás útja

- **analizáló-szintetizáló:**
részmozzanatok tanulása
→ összekapcsolás
- **globális tanulás:**
részletek = sokszoros
ismétlés sikerei, kudarcai
→ utólagos tudatosulás
- **transzferális tanulás:**
gyakorlás egyszerűsített
helyzetben → átvitel ter-
mészetes helyzetbe

készség

= a cselekvés,
a tevékenység
automatizált
eleme, ami a
tudat közvetlen
ellenőrzése
nélkül
funkcionál

A készségek birtokában → egyéni sajátosságok,
amelyek valamilyen cselekvés elvégzésének lehetőségeit
és feltételeit teremtik meg
= KÉPESSÉG

“jó
képességű”

“rossz
képességű”

nem
értelmezhető

“képességfejlesztés?”

csak valamely képességterület fejleszthető

Kompetenciaalapú pedagógia

tevékenység-
sorozat

a pedagógus segítő,
háttérszerepe

Mi történik itt?

fejlesztő hatású

differentiált

az életben használható képességekre irányul

Kompetencia

= illetékesség, jogosultság, szakértelem

hatáskör, hozzáértés, szakértelem

a tudás felhasználásának és alkalmazásának
a képessége

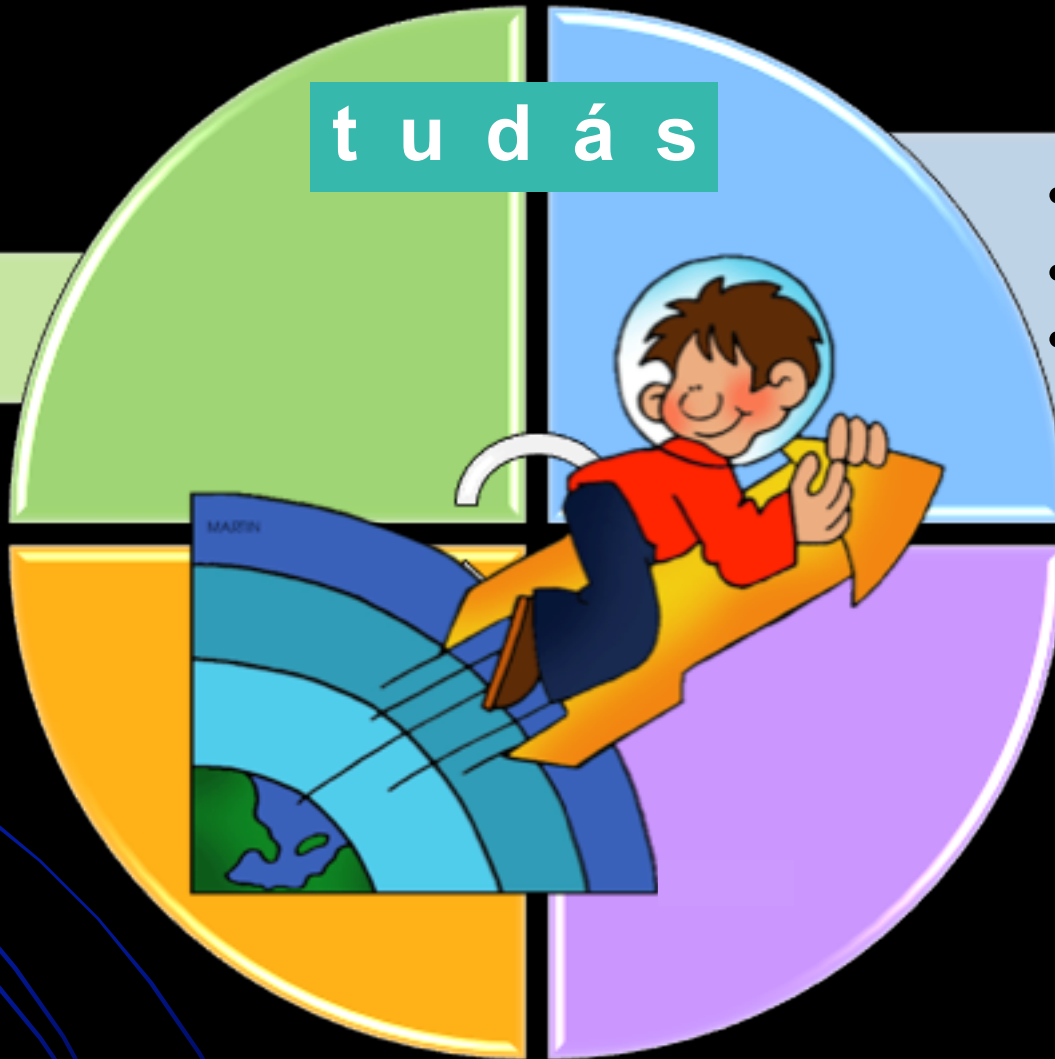

Kompetenciamodell

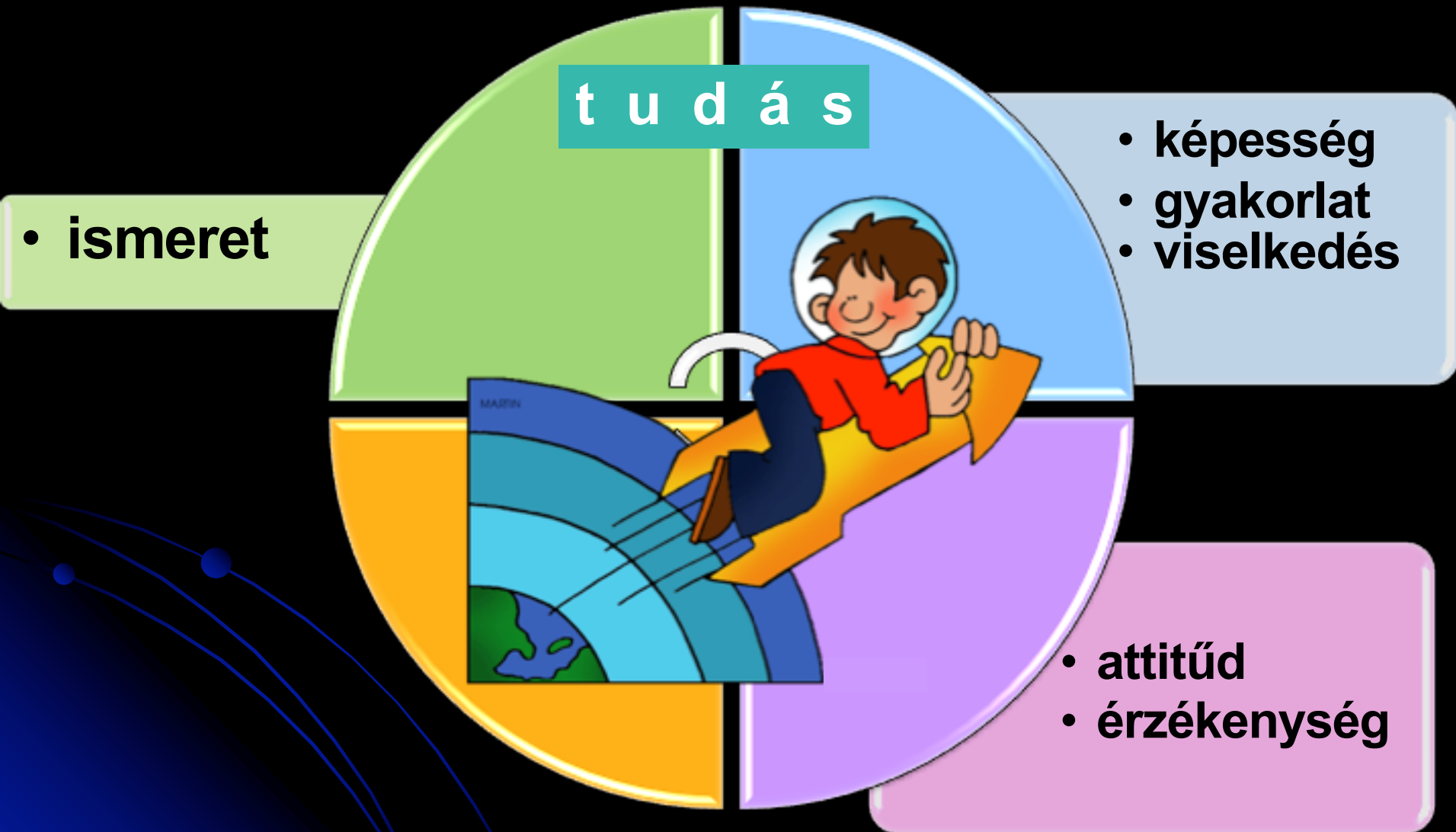
- ismeret

t u d á s

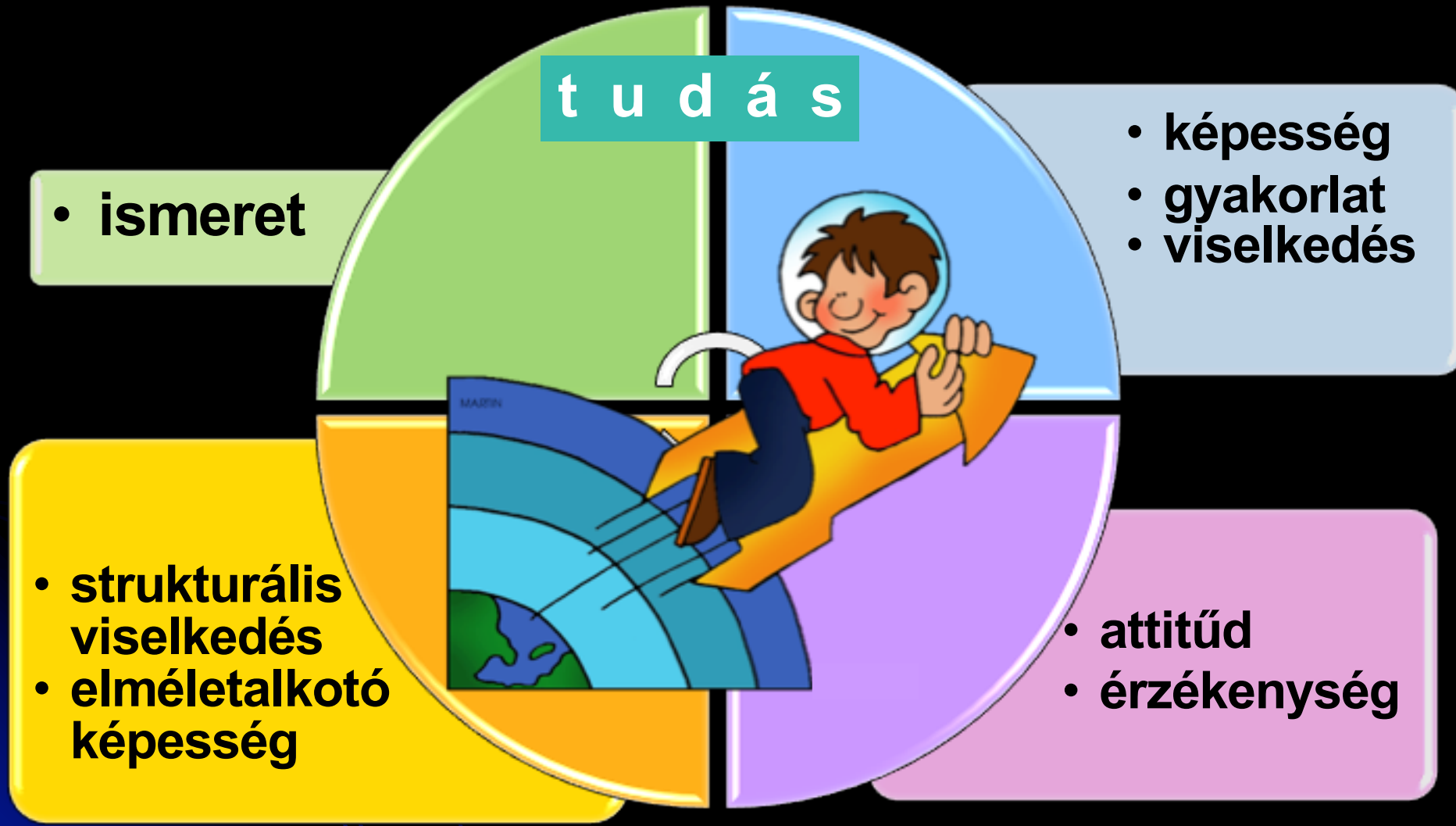
- képesség
- gyakorlat
- viselkedés

Kompetenciamodell

Kompetenciamodell

Kompetenciaközpontú oktatás

Célja: az értelmes élethez nélkülözhetetlen kompetenciák kifejlesztése a tanulókbán

Kulcskompetenciák

Amikre minden egyénnek szüksége van a személyes boldogulásához, fejlődéséhez, aktív állampolgári létehez, a társadalmi beilleszkedéshez, a munkához

képes legyen rugalmasan alkalmazkodni a változásokhoz

Kompetenciafejlesztés

tudatosan egymásra épített,
az aktuális állapothoz igazított,
fejlesztő hatású tevékenységek sorozata

A kulcskompetenciák csoportjai

2012

**természet-
tudományos
komp.**

**társadalmi
kompetenciák**

**tanulási
kompetenciák**

**intellektuális
kompetenciák**

**kommunikációs
kompetenciák**

A kulcskompetenciák csoportjai

2020

**társadalmi
kompetenciák**

(személyes és
társas kapcsolati,
munkavállalói,
innovációs és
vállalkozói)

**tanulási
kompetenciák
(digitális is)**

**intellektuális
kompetenciák**

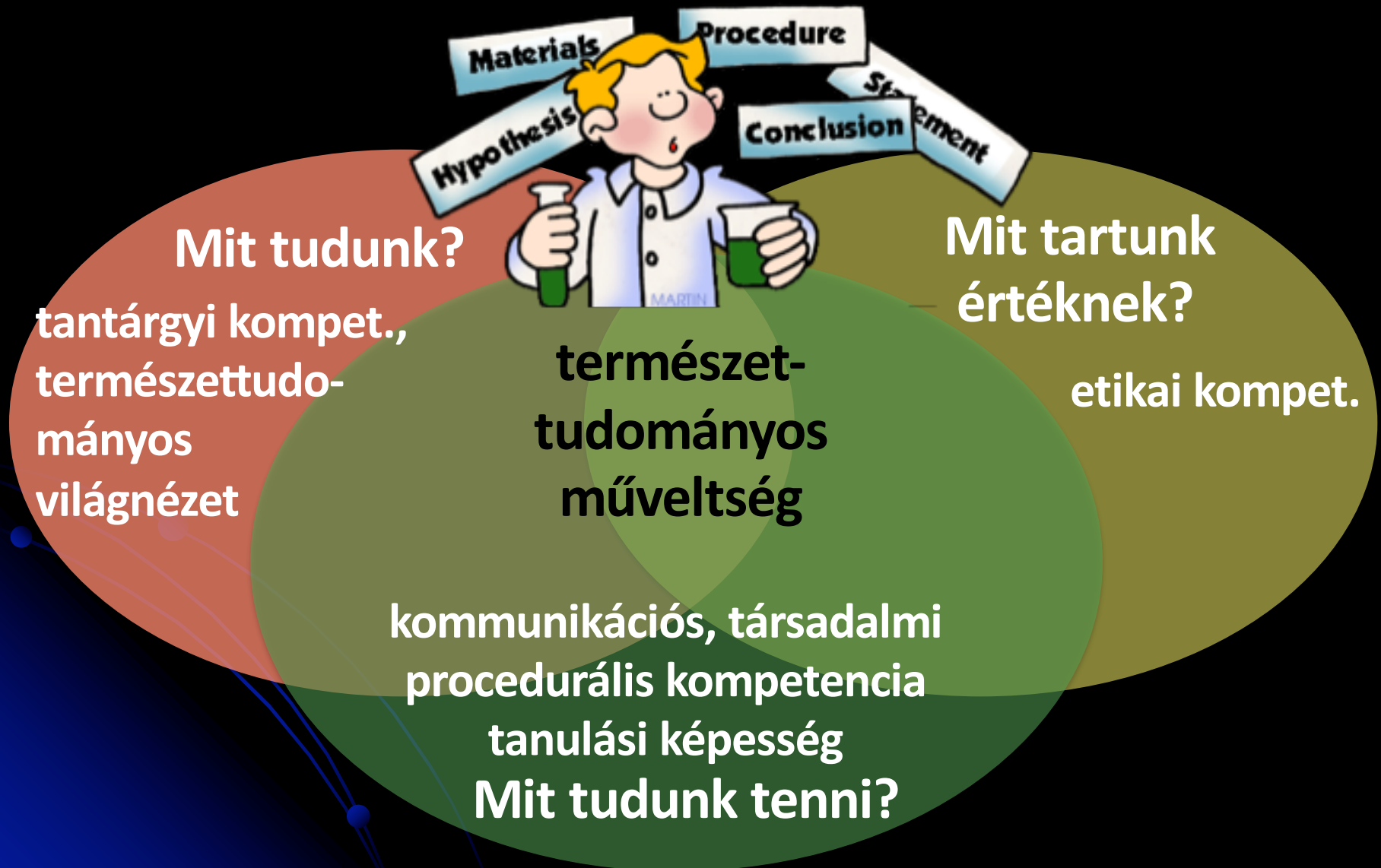
(matematikai és
gondolkodás,
kreativitás, kultu-
rális tudatosság)

**kommunikációs
kompetenciák**

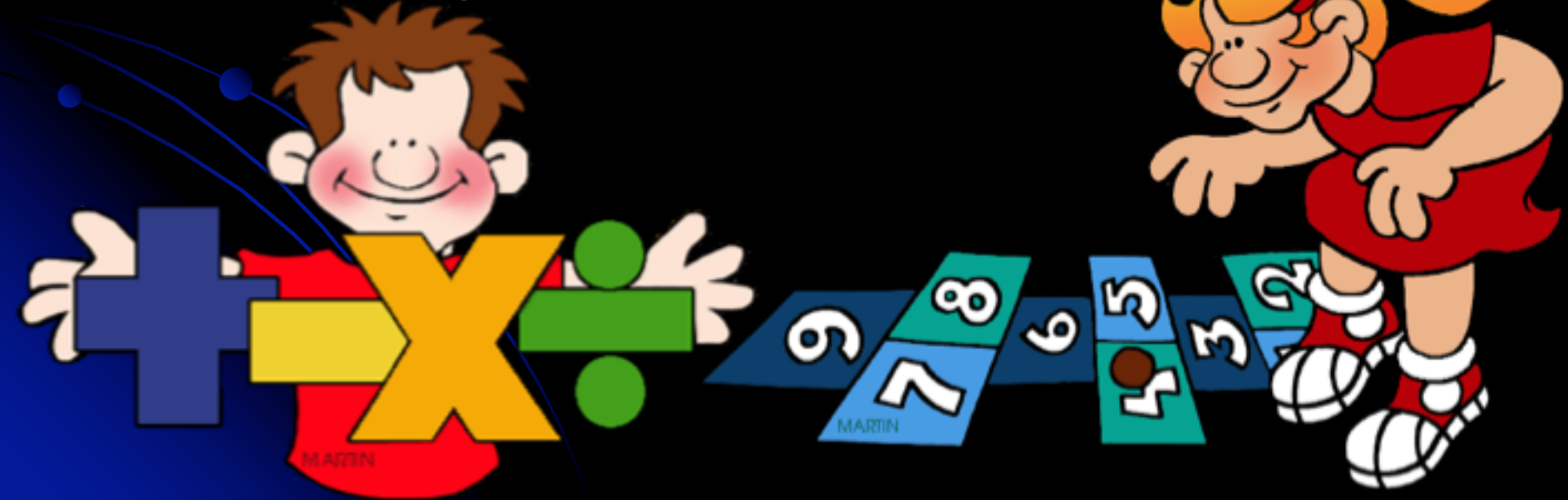
A természettudományos műveltségmodell

Matematikai kompetencia

A matematikai gondolkodás fejlesztésének és alkalmazásának képessége a mindennapok problémáinak megoldása érdekében

- magabiztos számolni tudás
- ismeretek, folyamatok, tevékenységek
- matematikai gondolkodásmód (logikus és térbeli gondolkodás)
- ilyen jellegű ábrázolások (pl. szerkezetek, modellek, diagramok, táblázatok)

Társadalmi kompetenciák

Szociális kompetencia

személyi, értékorientációs, személyek és kultúrák közötti,
szociális és állampolgári kompetenciák

részt vegyünk a
társadalmi és a
szakmai életben

meg tudjunk
oldani a
konfliktusokat

Állampolgári kompetenciák

a társadalmi-politikai
konceptiókról,
struktúrákról meglévő
tudásunkra alapozva

aktívan és
demokratikusan részt
tudjunk venni a
közügyekben

Kezdeményező- és vállalkozókéesség

⇒ társadalmi vagy kereskedelmi tevékenységek

célkitűzéseink
érdekében terveket
készítünk és hajtunk
végre

elképzeléseinket
meg tudjuk
valósítani

kreativitás,
innováció,
kockázatvállalás

képesek legyünk
a lehetőségek
megragadására

Kulturális tudatosság és kifejezőképesség (zene, előadóművészet, irodalom, képzőművészet)

elképzeléseink, élményeink és érzéseink
kreatív kifejezése

fontosságuk
elismerése a média
keretein belül

Interkulturális kompetenciák

= azok a képességek, pszichoszociális erőforrások, amelyek mozgósítására van szükség annak érdekében, hogy megfeleljünk az adott kultúrák közötti szituációnak.

- az egyes kultúrák ismerete
- a kultúrák találkozásából adódó interakciók értelmezése
- a különbségek értelmezése és tolerálása

Intellektuális kompetenciák

- információhasználat
- problémamegoldás
- kritikai gondolkodás
- kreativitás

Gondolkodási képességek

ismeretszerzés (bevitel)
⇒ új anyag megtanulása

ismerethasznosító és
problémamegoldó stra-
tégiák = amit csinálunk
(kimenet)

metagondolkodás
és döntés
(végrehajtó irányítás)

Kommunikációs kompetenciák

Anyanyelven folytatott kommunikáció

nyelvileg megfelelő és kreatív bekapcsolódás a társadalmi és kulturális tevékenységekbe(képzésbe, munkába, családi életbe, szabadidős tevékenységekbe)

fogalmak, gondolatok, érzések, tények, vélemények kifejezése

Idegen nyelven folytatott kommunikáció

- gondolatok, érzések, tények és vélemények megértése, szóban és írásban történő kifejezése, értelmezése a társadalmi-kulturális tevékenységek keretein belül egyéni kíváncsiságainknak és szükségleteinknek megfelelően
- közvetítés és a kultúrák közötti megértés

Tanulási kompetenciák

A tanulni tudás képessége

- előrehaladás a tanulásban
- saját tanulás megszervezése egyénileg és csoportban is (idővel és információval való bánásmód)
- tanulási folyamatunk és szükségleteink ismerete
- az elérhető lehetőségek felismerése és a felmerülő akadályok megszüntetése

új tudások, képességek megszerzése, feldolgozása és beépülése

⇒ útmutatások keresése és alkalmazása

⇒ rávezet az előzetesen tanultak és az élettapasztalatra építésre

⇒ használni, alkalmazni otthon, a munkában, az oktatásban és képzésben

az információs
társadalom technológi-
áinak magabiztos
és kritikus használata
a munkában,
szórakozásban és
kommunikációban

Digitális kompetencia

Alapvető készségek

- számítógép használata információ visszakeresése, értékelése, tárolása, előállítása, bemutatása, cseréje
- kommunikáció és részvétel együttműködő hálózatokban az interneten keresztül

A digitális kompetencia integrált jellege

